

ifrån innehåller ett löfte om landets nuvarande statsform. Det sanna är, att våra politiska garantier *de jure* voro jemt och nått de samma för femtio år sedan, som de äro i dag, och att det är på denna fasta grundval vårt samhällsskick varit berättigadt att stödja och utbilda sig. Hvad åter det politiska medvetandet angår, så medgifves gerna, att detta vid »sagde början» låg i sin linda; men tiden har det med sig, att den utbildar barnet till yngling, ynglingen till man; och om för genomgåendet af denna process femtio år anses i allmänhet öfverflödigt tillräckliga för individen, så kan denna tidrymd stundom äfven godt hinna till för folken.

10

Litteraturbladets famösa artiklar skulle visserligen erbjuda oss den rikaste anledning att mångdubbla dimensionerna af denna uppsats; men då vår afsigt från början icke varit att söka våga ett försök till ett fullständigt vederläggande af nämnde artiklar, så vilje vi inskränka oss till det sagda, emedan vi ansett de punkter vi här berört, vara af natur att företrädesvis böra gendrivas. Vi nedlägga pennan här under förklaring, att vi anse h:r Snellman vara väl förtjent af det finska folkets evärdliga tacksamhet, emedan han dock är den första, som vetat bereda sig möjlighet att genom eget lands press under offentlig diskussion draga en fråga, på hvars lösning detta folks vara eller icke vara beror. Denna diskussion skall dessutom, helt visst hafva det oskattbara goda med sig, att äfven i sin mån föra det politiska medvetandet ett godt steg framåt, i det den utan tvifvel nödgar en hvar att i denna fråga för sig söka utreda begreppen; hvarjemte vi våge öfverlemna oss åt det glada hoppet, att som slutresultat deraf den fasta öfvertygelsen skall arbeta sig fram och i det allmänna medvetandet upptagas, att det finska folket nu och framdeles innehar sitt konstitutionele samhällsskick såsom dess oafhåndsbara *rätt*, icke såsom en tillfällig *nådegåfva*.

20

–s–n.

30

88 UTLÅTANDE I HISTORISK-FILOLOGISKA FAKULTETEN 21.X 1861

HUA, Centralförvaltningens arkiv

Det af H:r Lektorn, D:r Z. J. Cleve, såsom specimen för professionen i Pedagogik och Didaktik utgifna arbete:

»Skolan, pedagogiskt utkast med hänsigt till bestående förhållanden i Skandinavien, Tyskland och Schweitz»

40

har, såsom redan titeln antyder, följande plan och innehåll. Författaren upptager till undersökning de särskilda momenter, som konstituera skolans betydelse och verksamhet, söker fastställa, hvad i hvarje af dessa momenter är det rätta och underkastar med hänseende till den sålunda bestämda åsigten af, hvad skolan bör vara, det väsentligaste af både läror och praktik i de ifrågavarande länderna en vetenskaplig pröfning. För detta ändamål indelar Författaren sin framställning i sex kapitel, nemligen:

I Öfversigt af skolans historiska utbildning;

50

II Skolans bestämmelse i och för samhällsbildningen;

III Skolans yttre organisation;

IV Skolans inre organisation;

V Skolans verksamhet;

VI Skolans styrelse.

samt ordnar 5:te kapitlets innehåll, undersökningen rörande »Skolans verksamhet» under fem rubriker;

1. Undervisning och öfning,
2. Läraren och läroboken,
3. Arbetets fördelning mellan skolan och hemmet,
4. De särskilda läroämnenas behandling,
5. Ordning och disciplin.

10 Redan denna indelning har förtjensten att vara så uttömmande, som det rika ämnet det kan medgifva isynnerhet i en akademisk afhandling. Den omfattar allt det hufvudsakliga i skolans förhållanden och ordnar dessa till en redig och klar öfversigt. Författaren inleder också vanligen med några, om en mindre vanlig skriftställaretalang vittnande reflexioner öfvergången från den ena afdelningen till den andra.

Der ämnet är så omfattande, som det för denna afhandling, kunna anledningar till anmärkning och skäl för åsigt, afvikande från Författarens, icke saknas. Jag inskränker mig till anmärkande af ett misstag, som Författaren i min tanke begått, och hvilket öfvat inflytande på flera delar af hans uppfattning och framställning. Den rörer 2:a kapitlet med rubrik: »Skolans bestämmelse för samhällsbildningen» och det betraktelsesätt, som föranledt denna öfverskrift, 20 hvilket synes framstå nog omotiveradt.

Författaren söker nemligen här (sid. 31) utreda skolans allmänna bestämmelse och fattar denna bestå deri: »att göra det rent menckliga, det i och för sig sanna, sköna och rätta gällande» med hänsigt till familjen såväl, som till det medborgerliga samhället,

Så riktig denna uppfattning än må vara, om det nemligen tillägges, att skolan, äfven i vidsträcktaste betydelse fattad, endast har att föra sina lärjungar till den sjelfverksamhet, hvarigenom individen kan göra det allmänt menckliga, det sanna, rätta och sköna i sitt vetande och 30 sina handlingar gällande, så abstrakt och sväfvande är dock definitionen, och så litet finner jag dess riktighet i Författaren's framställning vara ådagalagd.

Denna brist i bevisningen sammanhänger med Författaren's i min tanke osäkra framställning af skolans historiska utveckling, hvarom handlas i 1:sta kapitlet. Då nemligen Författaren icke från filosofisk ståndpunkt bevisar berättigandet i sin lära om skolans bestämmelse, hade han åtminstone bort framställa sin uppfattning här af såsom resultat af den historiska utvecklingen och sålunda ställa den historiska öfversigten i något samband med de positiva lärorna i öfriga delar af 40 afhandlingen.

Nu saknas detta samband, emedan Författaren icke bestämdare karakteriserat och åtskiljt principerna för skolväsendet hos Greker och Romare, i medeltiden och i nyare tiden, icke heller uppvisat någon sammanhängande fortgång i skolans utveckling sedan reformationen; hvarföre han också icke af den historiska öfversigten kunnat draga någon slutsats angående skolans bestämmelse i närvarande tid.

Enligt Författaren's framställning skulle endast den antika skolan, särskildt under Romerska kejsaredömet's tid, sträfvat till meddelande af en human, allmän bildning, medan Författaren såsom karakteristisk för medeltidens skola framhåller blott den kyrkliga riktningen i undervisningen, och anser de vexlande anspråken på skolans gagnetlighet för det ena eller andra samhällsbehovet hafva bestämdt dess karakter under den nyare tiden. När Författaren derföre fattar skolans bestämmelse i närvarande tid vara den sagda, att göra det allmänt menckliga gällande, ställer detta påstående skolan tillbaka på den 50

ståndpunkt, Författaren> förklarar vara antikens, och halfannat årtusendes arbete går för skolan och för Författaren> s uppfattning af densamma förloradt.

Nu är det en lika allmänt insedd som erkänd sanning, att först kristendomen förde medvetandet om en allmänt mensklig bildning, gemensam för alla jordens folk och för alla individer bland folken, in i världen. Väl spridde sig med Roms eröfringar det Grekiskt-Romerska vetandet äfven till de kufvade folken, men den söktes icke af dem såsom allmänt menskligt, utan såsom Romerskt, såsom nödvändigt för verksamhet i samhälle och stat, likasom också bildningsanstalterna grundades och uppehölls af statsreson. Under medeltiden deremot gjorde sig det kristna medvetandet om en allmänt mensklig bildning efterhand erkändt, och bildnings anstalterna voro desamma för alla Europas folk, utan afseende på de politiska förhållandena, såsom också undervisningen blott i ringa grad afsåg samhällsbehovet. Vetenskap och skola stodo i kyrkans tjenst; men kyrkan var sjelf den allmänt menskliga institutionen. När åter med Nyare tidens ingång antikens studium återvagnade, utgjorde det en bland de förnämsta verkningarna häraf, att samhällslifvets berättiganden öfverhufvud vunno ett högre erkännande, samt att bildningen efter antikens mönster småningom antog nationela former; hvarföre äfven skolan mer och mer nödgats lämpa sig efter samhällslifvets behof. Sålunda har den allmänt menskliga bildning, skolan fortfar att meddela, fått en olika betydelse alltefter skilda nationers bildningskraf, ja man kan väl tillägga: alltefter skilda samhällsklassers hos hvarje nation behof af delaktighet i densamma, hvilket behof åter håller jemna steg med möjligheten att tillfredsställa detsamma.

Genom en sådan uppfattning af den historiska utvecklingen hade Författaren> kunnat komma till en mindre abstrakt definition på skolans bestämmelse. Ty det är uppenbarligen samhällslifvet, vetenskapen och konsten, som hafva att göra det rätta, det sanna och det sköna gällande. Det är en annan sak, att skolan står i dessas tjenst och såsom uppfostrande bildar för samhällslifvet, genom undervisning förer till vetenskapen, och genom både uppfostran, undervisning och öfning till sinne för det sköna. Det allmänna glädes, såsom Författaren> ganska sannt anmärker, icke i och för sig af någon tillvaro. Men derföre bestämmer sig också det rent menskliga i det vetande, skolan har att meddela, till särskilda former, den antika, den kristna, specielt den moderna bildningen, representerad i det ena eller andra folkets vetenskap och litteratur, hvarvid just det nationela bildningskrafvet för hvarje tid är det bestämmande. Seden åter, såvidt den af skolan beror, är och skall väsentligen vara nationens egen, medan den blott medelbart genom vetandet får sin allmänt menskliga pregel – såsom äfven Författaren> i afseende å skolans förhållande till familjen med mycken klarhet bevisar det.

Såsom Författaren> s uppfattning af skolans bestämmelse icke grundar sig på någon tillräcklig bevisning, så framstå i sammanhang härmed uppgiften på läroämnena och framställningen af det nationela elementets berättigande (sid. 32) mindre väl motiverade. Äfvenså blir i följd af samma bristande bevisning utläggningen af uppfostrans och undervisningens förhållande i skolan mindre tillfredsställande.

Jag har tillåtit mig denna anmärkning, emedan den träffar den starkaste sidan i afhandlingen, den, som ger densamma dess egentliga värde. Det är nemligen, såsom lätt inses, endast genom en begripande uppfattning af de gifna historiska förhållandena, det blifvit Författa-

ren» möjligt att på så få blad lemna en exposé af det öfverväldigande rika materialet. Och det är med den utmärktaste tankens skärpa och med en insigt, som fullkomligt beherrsakar ämnet, Författaren» öfverhufvud löst sin svåra uppgift. Afhandlingen har sålunda blifvit ett värderikt bidrag till de många försöken att till sammanhang och klarhet bringa pedagogikens läror. Den vittnar äfven öfverallt om Författaren»s noggranna bekantskap med skolväsendet i de länder, titelbladet nämner, isynnerhet i Tyskland. Och då framställningen är lika ledig som klar samt iklädd ett valdt och vackert språk, bör skriften blifva en lockande läsning för en större allmänhet, sålunda äfven direkt gagnande den allmänna bildningen.

Vid dessa förtjänster bör den gjorda anmärkningen icke hindra mig att öfver afhandlingen fälla det omdöme, att den eger ett framstående vetenskapligt värde och fullkomligt motsvarar ändamålet med dess utgifvande.

Försvaret mot de vid den offentliga disputationsakten gjorda anmärkningarne fördes af Författaren med insigt och ledighet.

20

89 UTLÅTANDE I HISTORISK-FILOLOGISKA FAKULTETEN 21.X 1861

HUA, Centralförvaltningens arkiv

30

Den s. k. åskådningsundervisnin- har från Pestalozzi's tid blifvit ett med förkärlek omfattadt föremål i Tyskland och tyska Schweiz. Hvad barnet eljest utan all systematisk ordning lærer, att nemligen särskilja och benämna tingen, deras kvaliteter och egenskaper, det har man vid den första skolundervisningen gjort till en systematiserad öfning. Och då man härvid fordrat noggrannhet i uttalandet af, hvad som för de yttre sinnena företer sig, har öfningen öfvergått till definierande, i hvilken form den fått namn af tal och tankeöfning. Då vidare redan de sinliga tingens egenskaper icke sjelfva, utan endast i sina verkningar äro föremål för åskådningen, har öfningen af sig sjelf fortgått till definierande äfven af det öfversinnliga, och dessa tanke- och talöfningar hafva blifvit utsträckta till definitioner på själsförmögenheterna, menliga handlingens ändamål, det religiösa vetandets föremål o. s. v.

40

H:r L. L. Lauréns skrift afser nu att vara en handledning för föräldrar och lärare vid ett sådant barnets systematiska öfvande i att tänka och tala,

50

Man behöfver endast kasta en blick i skriften, för att öfvertygas derom, att ifrågavarande öfning i denna utsträckning och form måste föra barnet till en utanlexa af epiteter och definitioner, hvars inlärande måste blifva för barnets häg att veta och lära dödande. Definitionerna gå delvis långt utöfver dess fattning, anticipera i andra delar t. ex. i geometri, aritmetik psykologi den särskilda undervisningen i dessa ämnen, hvarföre äfven öfningarne t. ex. i uppfattning af former och talförhållanden komma att sakna nödig åskådlighet. Deremot röra sig andra öfningar så i det hvardagliga, att i dem synes förutsättas, det barnet, förrän det kommer i lärarens hand hvarken sett, hört eller talat, äfvensom de i flera delar fortgå till uppräknande af en mängd lika osäkra som minutiösa epiteter, t.ex. alla möjliga nyanser af färg, för hvilka alla föga något prof kan för barnet uppvisas, och hvilka icke hafva några bestämda gränser, så att de kunde med ögat urskiljas den ena från den andra: t. ex. »kolsvart, remsvart, korpsvart, lacksvart,